

บทที่ 1

บทนำ (Preamble)

ยุโรปเป็นทวีปที่ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งของความเจริญ (Civilized) มาแต่ครั้งประวัติศาสตร์ แม้ในโลกยุคปัจจุบันที่เรียกว่า เป็นยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) กลุ่มประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป ก็ยังคงรวมผืนเนื้อความเป็นชนชาติยุโรปให้ปรากฏต่อสายตาของชาวโลก อาทิ การมีสหภาพยุโรป (European Union หรือ EU) การรวมระบบการเงินเป็นสกุลเงินยูโร (Euro) การยังคงรักษาความเป็นประเทศอุตสาหกรรมหนัก การเป็นแม่แบบของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (Democracy) ที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบตะวันตก” รวมทั้งอารยธรรม วัฒนธรรม ระบบการศึกษา ตลอดจนความรุ่งเรืองต่างๆ ที่ถูกบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ หลายเล่มว่า สิ่งดีงามด้านบวก (positive) เหล่านี้ ล้วนมีต้นตอความคิดมาจากชนชาติยุโรป ในอีกมุมมองทางด้านลบ (negative) เกี่ยวกับยุโรป ได้แก่ การเข้ามาแสวงหาอาณานิคม (Colonialism) ในทวีปอื่น โดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยโปรตุเกสเป็นชาติแรกที่เป็นผู้นำด้านการเดินเรือเข้ามาในทวีปเอเชียใน ค.ศ.1497 ภายใต้การสนับสนุนของกษัตริย์โปรตุเกสในเวลานั้น ทำให้วาสโกดากามาเดินทางมาถึงประเทศอินเดียได้สำเร็จ¹ และในเวลาต่อมาชนชาติตะวันตกชาติอื่นก็ได้เดินทางเข้ามายังอีกซีกโลกหนึ่งด้วยวัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกัน

การเมืองระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศในยุโรปตะวันตกที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มประเทศในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (รวมถึงประเทศไทยด้วย) ทำที่ที่ได้ออกคือ แสวงหาตลาดการค้า ต้องการทองคำ ต้องการเครื่องเทศจากเอเชีย รวมทั้งต้องการเผยแพร่ศาสนา แต่แท้จริงแล้วลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) มีเจตนาถึงความต้องการผนวกดินแดนดังกล่าวมาเป็นอาณานิคมของชาติตน โดยชนชาติตะวันตกด้วยกันเองซึ่งได้แก่โปรตุเกส สเปน ฮอลันดา (หรือเนเธอร์แลนด์) อังกฤษ ฝรั่งเศส ต้องใช้กลยุทธ์และชั้นเชิงทุกวิถีทางในเวทีการเมืองระหว่างประเทศเพื่อแย่งชิงผลประโยชน์กันเอง

* ชาติตะวันตกที่มาแสวงหาอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ โปรตุเกส สเปน ฮอลันดา อังกฤษ ฝรั่งเศส

¹ คณะอาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, อารยธรรมโลก. พ.ศ.2543, หน้า 287.

จากการศึกษาวิชาประวัติศาสตร์เกี่ยวกับยุโรปในอดีตและประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยปัจจุบัน* สามารถสรุปบทบาทของ 5 ชาตินมหาอำนาจตะวันตกในยุคนั้นได้ดังนี้ คือ

สำหรับประเทศโปรตุเกส การยึดช่องแคบมะละกาเพียงแต่ต้องการให้เป็นเมืองท่าเท่านั้น และโปรตุเกสก็ได้เข้ามาในดินแดนกรุงศรีอยุธยาของสยามประเทศ เพื่อหวังด้านการค้า นอกจากนี้แล้ว โปรตุเกสยังได้เข้าไปในดินแดนของประเทศพม่า ซึ่งในยุคนั้นกรุงหงสาวดีและกรุงศรีอยุธยามีศึกสงครามกัน โดยทำทีของโปรตุเกสที่ปรากฏ ได้แก่ การสนับสนุนช่วยเหลือทั้ง 2 ฝ่าย เพราะไม่ต้องการเป็นศัตรูกับฝ่ายใด ซึ่งก็เป็นผลสำเร็จในระดับหนึ่ง ผิดแผนจากกรณีหมู่เกาะบอร์เนียว ซวา และสุมาตรา ที่โปรตุเกสไม่ประสบความสำเร็จเพราะกลุ่มนี้มองโปรตุเกสว่าเอาเปรียบด้านการค้าและนำคริสต์ศาสนาเข้ามาเผยแพร่ โดยเป็นลัทธิที่ขัดกับวัฒนธรรมความเชื่อของคนพื้นเมือง

สำหรับประเทศสเปน มีนโยบายที่ไม่ต่างไปจากโปรตุเกส ดังนั้นสเปนและโปรตุเกสจึงมีความขัดแย้งกัน และในที่สุดสเปนก็สามารถยึดครองประเทศฟิลิปปินส์ได้ ซึ่งที่มาของการนับถือคริสต์ศาสนาของชาวฟิลิปปินส์ส่วนใหญ่ก็มาจากการเผยแพร่โดยชาวสเปนนั่นเอง

สำหรับประเทศฮอลแลนด์ (เนเธอร์แลนด์ปัจจุบัน) มีนโยบายด้านการค้าอย่างเดียว แต่เมื่อต้องเสียผลประโยชน์จากการค้ากับชาวตะวันตกด้วยตนเอง คือ โปรตุเกส สเปน รวมทั้งอังกฤษด้วย จึงทำให้ฮอลันดาเปลี่ยนนโยบายจากมุ่งการค้าอย่างเดียวมาเป็นยึดครองดินแดนด้วย และในที่สุดก็ได้ประเทศอินโดนีเซียมาเป็นของตน ต่อมาเมื่อประเทศฝรั่งเศสมีผู้นำที่ชื่อโปเลียน ทำให้ฮอลันดาต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของฝรั่งเศส ในช่วงนี้ฮอลันดาจึงจำยอมมอบชวา (อินโดเนเซีย) ให้แก่อังกฤษ และเมื่อโปเลียนแห่งฝรั่งเศสหมดอำนาจ ฮอลันดาพยายามกลับไปยึดครองอินโดเนเซียใหม่ แต่ปรากฏว่า ชาวอินโดเนเซียพอใจการอยู่ภายใต้การครอบครองของอังกฤษมากกว่า ฮอลันดาจึงใช้วิธีการขยายอิทธิพลไปที่เกาะอื่น ๆ (นอกเหนือจากชวา) พร้อมกับเจรจาตกลงแลกเปลี่ยนเขตแดนที่ตนยึดได้กับอังกฤษ

สำหรับประเทศอังกฤษ เป็นชาติตะวันตกที่ได้ชื่อว่าเป็นมหาอำนาจทางทะเลในยุคนั้น และมีประเทศอาณานิคมเป็นจำนวนมาก ถึงกับมีคำกล่าวที่ว่า “เป็นประเทศที่ดวงอาทิตย์ไม่เคยตกดิน” เพราะชนชาติอังกฤษจะปักไว้ในดินแดนที่เป็นอาณานิคม ประเทศทางเอเชียที่ต้องตกเป็นของอังกฤษ ได้แก่ ประเทศอินเดีย (มีการก่อตั้งบริษัท East India ของอังกฤษขึ้นเพื่อประโยชน์ด้านการค้า) และยังมีมลายู (นามประเทศในชวงนั้น) สำหรับดินแดนใกล้มลายู เช่น ไทรบุรี ตรังกานู กลันตัน ปะลิส ทั้ง 4 รัฐนี้ เป็นของประเทศไทย วิธีการได้แหลมมลายูทั้งหมด

* โปรดอ่านเพิ่มเติมใน : ปราณี ศิริจันทร์พันธ์, ประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยปัจจุบัน. พ.ศ.2526, ทั้งเล่ม.

สำหรับประเทศฝรั่งเศสให้ความสนใจดินแดนแถบอินโดจีน และสามารถยึดครอง เวียดนาม ลาว กัมพูชา ได้สำเร็จ ดังที่เรียกกันว่า “อินโดจีนของฝรั่งเศส”

กล่าวได้ว่าไทยเป็นประเทศเดียวในภูมิภาคนี้ที่สามารถหลุดพ้นจากการถูกยึดครอง ดินแดนโดยชนชาติตะวันตกที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้น ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองแผ่นดินไทย ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ทรงมีพระอัจฉริยภาพ (genius) มีพระวิสัยทัศน์ (vision) และสามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศกับมหาอำนาจในยุคนี้ได้ดี

ผู้เขียนขอยกสำนวนการสรุปเปรียบเทียบเรื่องการได้เปรียบเสียเปรียบระหว่าง ประเทศมหาอำนาจกับประเทศเล็ก ๆ ซึ่งอ่านพบจากเอกสารประกอบคำบรรยายระดับปริญญาโท วิชา PS713 (วิชาเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ) โดย ดร.พงษ์ศานต์ พันธุลาภ² ที่เขียนไว้ ดังนี้ คือ “The Strong does what it wants, the weak suffer what it must” หมายความว่า ผู้ที่มีอำนาจหรือรัฐที่มีอำนาจเข้มแข็งสามารถทำอะไรได้ตามปรารถนา ในขณะที่ผู้ที่อ่อนแอกว่า หรือรัฐเล็กต้องยอมรับสภาพไปตามยถากรรม โดยอาจถือได้ว่า เป็นหลักสัจธรรมในเวที การเมืองระหว่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยในยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงมีขบวนการ เสรีไทยที่เข้าฝ่ายสัมพันธมิตร ในขณะที่รัฐบาลยอมรับญี่ปุ่นที่เข้าฝ่ายอักษะ โดยในท้ายที่สุด ประเทศไทยก็สามารถเอาตัวรอดไปได้ ภายใต้คำว่า “Siamese Talk” ซึ่งเป็นความหมายในทางลบ แต่สิ่งนี้ก็คือหนทางแห่งความอยู่รอด (survival) ของประเทศเล็ก ๆ ในเวทีการเมืองระหว่าง ประเทศนั่นเอง

* สิทธิสภาพนอกอาณาเขต : เป็นกฎหมายของพวกคิวดันในสมัยโบราณที่ใช้หลักสัญชาติในการตัดสิน แต่ได้ยกเลิกนานแล้ว มาเป็นใช้หลักกฎหมายโรมัน คือ ใช้หลักอาณาเขตหรือดินแดนในการตัดสิน

* โปรดอ่านเพิ่มเติมในวรรณกรรมเรื่อง “พม่าเสียเมือง” เขียนโดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, พ.ศ.2529

² พงษ์ศานต์ พันธุลาภ, เอกสารประกอบการบรรยายวิชา PS713 เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ. พ.ศ.2543, หน้า 24.

กล่าวโดยสรุป ยุโรปนอกจากจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องราวของสงครามโลกทั้ง 2 ครั้งแล้ว ยุโรปในอดีตยังได้นำลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) มาเป็นข้ออ้างในการแสวงหาตลาดการค้า ตลอดจนแหล่งวัตถุดิบ และต่อมาได้กลายเป็นลัทธิการล่าอาณานิคม (Colonialism) โดยต้องการผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ จากดินแดนประเทศเหล่านั้น โดยใช้หลักเหตุผลนิยม (Rationalism) เป็นข้ออ้างว่า เพื่อนำอารยธรรมแบบทันสมัยของชาติที่เจริญแล้วเข้าไปเผยแพร่แก่ชนชาติที่ยังล้าหลังอยู่ แต่ในที่สุดชนชาติยุโรปผู้เจริญแล้วนี้ต้องปะทะกันเอง มีการแย่งชิงผลประโยชน์กันเอง เกิดความเสื่อมลง และต่อมาเมื่อเวทีผู้นำการเมืองโลกเปลี่ยนจากยุโรปมาเป็นสหรัฐอเมริกา ชนชาติมหาอำนาจเก่าตั้งเช่นยุโรปจึงหันมาบูรณาการยุโรป (European Integration) เพื่อฟื้นฟูเอกลักษณ์ความยิ่งใหญ่ที่เคยมีในยุคอดีตไม่ให้เจียบหายไป ในยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะเหตุการณ์ในปี ค.ศ.2004 ที่ประวัติศาสตร์จะต้องจารึกไว้อีกเมื่ออีก 10 ประเทศ มาเข้าร่วมเป็นสมาชิกใหม่ของสหภาพยุโรป (European Union) รวมแล้วสหภาพยุโรปปัจจุบันมีประเทศสมาชิกทั้งหมด 25 ประเทศ กลายเป็นตลาดทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่มากที่สุดและกลายเป็นยุคใหม่ของยุโรปอีกด้วย